

بازنمودهای اجتماعی بکارگیری خودارزیابی برای رشد تعلیم و تربیت دانشجویان رشته آموزش زبان فرانسه دانشگاه تهران

سوده اقتصاد*

استادیار گروه زبان و ادبیات فرانسه، دانشگاه تهران، تهران، ایران
Email: seghtesad@ut.ac.ir

چکیده

در دنیای آموزش، ارزیابی ابزاری برای پایان دهی به مقطعی از یادگیری نیست، بلکه ابزاری برای پیشبرد و جهت دهی تدریس و یادگیری می باشد که باید در طول دوره یادگیری مورد استفاده قرار گیرد. خودارزیابی بعنوان یکی از بروزترین روش های ارزیابی دانشجویان را ترغیب به تأمل در مورد یادگیری، بکارگیری راهبردهای فردی یادگیری و روشهای مفید برای جبران مشکلات یادگیری مینماید. در این مطالعه، بازنمودهای اجتماعی بکارگیری خودارزیابی در سمینارهای کارشناسی ارشد رشته آموزش فرانسه در پیشرفت یادگیری و شناخت بهتر فرایند یادگیری فردی مورد بررسی قرار گرفت. دو گروه دانشجویان، هر یک متشکل از ۱۲ دانشجو که در دو سمینار یکسان آموزش فرانسه شرکت کرده بودند در این مطالعه شرکت کردند. گروه اول، گروه کنترل، توسط استاد ارزیابی شده و در گروه دوم، گروه شاهد، دانشجویان مسئول ارزیابی یادگیری خود در طول ترم بودند. عملکرد دانشجویان در پایان ترم مقایسه و مورد تحلیل قرار گرفت. همچنین، پرسشنامه ای با هدف بررسی نقش خودارزیابی در میزان و نحوه یادگیری و بازتاب بکارگیری این روش ارزیابی در میان دانشجویان گروه شاهد توزیع و مورد بررسی قرار گرفت. نتایج حاکی از پیشرفت در عملکرد دانشجویان گروه آزمایش بوده و آنها را نسبت به راهبردهای یادگیری فردی خود آگاه تر ساخته و مهارت های خودتنظیمی و استقلال در یادگیری را در آنها پرورش داد.

اطلاعات مقاله

تاریخ ارسال: ۱۳۹۸/۰۷/۲۳
تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۱/۱۷
تاریخ انتشار: تابستان ۱۳۹۹
نوع مقاله: علمی پژوهشی

کلید واژگان:

خودارزیابی، بازنمودهای اجتماعی، ایران، خودتنظیمی، استقلال در یادگیری، ارزیابی برای یادگیری

شناسه دیجیتال DOI: 10.22059/jflr.2020.290793.688 کلیه حقوق محفوظ است ۱۳۹۹

اقتصاد، سوده. (۱۳۹۹). بازنمودهای اجتماعی بکارگیری خودارزیابی برای رشد تعلیم و تربیت دانشجویان رشته آموزش زبان فرانسه دانشگاه تهران. پژوهش‌های زبان‌شناختی در زبان‌های خارجی، (۱۰)، ۲۸۴-۲۹۹.

Soodeh Eghtesad (2020). Social Representations of Implementing Self-Assessment for Training French Language Teaching Students at the University of Tehran, Journal of Foreign Language Research, 10 (2), 284-299.

DOI: 10.22059/jflr.2020.290793.688

* سوده اقتصاد استادیار گروه زبان و ادبیات فرانسه دانشگاه تهران است. پروژه های پژوهشی وی در زمینه آموزش زبان و فناوری آموزشی، ارزیابی و خودارزیابی/همسال ارزیابی می باشد

Social Representations of Implementing Self-Assessment for Training French Language Teaching Students at the University of Tehran

Soodeh Eghtesad*

assistant professor at the University of Tehran, Tehran, Iran
Email: seghtesad@ut.ac.ir

ABSTRACT

In today's educational world, assessment is not used as an instrument for assessing students' learning at the end of a course, but as an instrument used for orienting teaching and learning during a course. Self-assessment is an assessment technique that encourages students to reflect on their learning, develop practical learning strategies, and discover ways of compensating their learning problems. This study focuses on the social representations of the implementation of self-assessment in masters' level French Language-Teaching seminars to investigate whether it promotes improvements in students' learning and skills. Two groups of master's students, each composed of 12 students were selected. The first group (the control group) was assessed by the instructor, whereas in the second group (the experimental group), students were responsible for assessing their learning. Students' overall performance in the two seminars was compared and analyzed at the end of each semester, along with a questionnaire distributed among the experimental group students to examine whether self-assessment enhanced students' learning, helped develop self-reflection and critical thinking regarding their learning and learning strategies. Results indicated improvements in the experimental group students' performance, made students more responsible about their learning, improved self-regulation and made them more independent and autonomous in their educational career.

DOI: 10.22059/jflr.2020.290793.688

© 2020 All rights reserved.

ARTICLE INFO

Article history:

Received:
15th, October, 2019

Accepted:
5th, April, 2020

Available online:
Summer 2020

Keywords:

self-assessment, social representations, Iran, self-regulation, autonomy, assessment for learning

Soodeh Eghtesad (2020). Social Representations of Implementing Self-Assessment for Training French Language Teaching Students at the University of Tehran, *Journal of Foreign Language Research*, 10(1), 82-99.
DOI: 10.22059/jflr.2020.290793.688

* Soodeh Eghtesad is an assistant professor at the University of Tehran. Her teaching and research project mainly focus on French language teaching and learning, ICTs, assessment, and self/peer assessment

۱. مقدمه

یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های اساتید زبان استفاده از شیوه‌های یاددهی مفید و مؤثر در کلاس در راستای دستیابی به اهداف یادگیری دوره است، امری که به مرور زمان دانشجویان را مبدل به یادگیرندگان مادام‌العمر و مستقل نماید و به آن‌ها امکان استفاده کاربردی از دانش و مهارت‌های خود بدهد. در میان مولفه‌های مختلف تدریس، ارزیابی به عنوان کلید یادگیری (پورشر ۲۰۰۴، ص ۸۶) (Porcher) توجه ویژه‌ای را از جانب محققان و مدرسین می‌طلبد چرا که ارزیابی نه تنها منعکس‌کننده اهداف، راهبرد ها و رویکرد های یاددهی و یادگیری کلاس است، بلکه بیانگر میزان نحوه یادگیری و پیشرفت دانشجویان نیز می‌باشد. بنابراین، اساتید باید به طور مداوم اثربخشی و کاربردی بودن شیوه های ارزیابی خود را بررسی کرده و آن‌ها را به سمت ابزاری برای جهت‌دهی یادگیری دانشجویان هدایت نمایند.

کارلس و همکاران (Carless et al.) معتقدند "در فرایند ارزیابی، نقش دانشجویان باید پررنگ‌تر از نقش اساتید باشد" (۲۰۰۶، ص ۳۹۶). علاوه بر این، ارزیابی ابزاری برای پایان‌دهی به مقطعی از یادگیری نیست، بلکه ابزاری برای پیشبرد و جهت‌دهی تدریس و یادگیری می‌باشد که باید در طول دوره یادگیری مورد استفاده قرار گیرد. در نتیجه، در سالهای اخیر، محققان شاهد تمایل روزافزون اساتید به "ارزیابی برای یادگیری" هستند چرا که برخلاف "ارزیابی یادگیری" در بسیاری از زمینه‌ها، "ارزیابی برای یادگیری" اهدافی فراتر از تعیین سطح یا میزان یادگیری دانشجویان دارد و به آنها کمک می‌کند تا میزان و نحوه یادگیری خود را با توجه به معیارهای از پیش تعیین شده بررسی و تنظیم نمایند. در میان ابزار گوناگون ارزیابی برای یادگیری، خودارزیابی روشی کارآمد است که دانشجویان را قادر می‌سازد در یادگیری خود تأمل کنند، شکافهای یادگیری خود را شناسایی و بررسی نمایند، و سعی کنند راهکارهایی برای جبران مشکلات یادگیری خود پیدا کنند. به گفته هریسون و همکاران (2015) (Harrison et al)، "خودارزیابی یک

روش یادگیری پایدار و مادام‌العمر است" (ص ۷۶). یادگیری مادام‌العمر باید یکی از مهمترین اهداف آموزشی باشد چرا که یادگیری مستقل و خودمحور را در دانشجویان تقویت می‌کند. یادگیری مادام‌العمر تنها در یک زمان و مکان خاص (مانند کلاس درس) اتفاق نمی‌افتد بلکه هنگامی که دانشجویان تکنیک‌های یادگیری و ارزیابی کارآمد را در خود تقویت نمایند، می‌توانند در هر زمان و در هر مکان از آنها برای توسعه، تقویت و بهبود دانش، مهارت‌ها و عملکرد خود استفاده نمایند.

در سالهای اخیر، خودارزیابی به روش ارزیابی نسبتاً گسترده‌ای در رشته‌های مختلف آموزشی در سطوح مختلف آموزشی/آموزش عالی تبدیل شده است (پاپانتیمو و دارا ۲۰۱۸، Papanthymou and Darra)، لوگان ۲۰۱۵، (Logan)، آلیشا و دولماسی، ۲۰۱۳ (Alishah and Dolmacy)، مک کویت، ۲۰۱۶ (McKevit)، لو و همکاران، ۲۰۱۰ (Lew et al.)، لی و چن، ۲۰۱۶ (Li and Chen). در ایران نیز خودارزیابی به عنوان ابزاری برای یادگیری کارآمد مورد توجه رو به رشد محققان و اساتید قرار گرفته است (عالمی، ۲۰۱۵، بیرجندی و حدیدی، ۲۰۱۲، بیرجندی و سیاری، ۲۰۱۰، فتحی و شیرازی زاده، ۲۰۱۸). به گفته بود، لاسون و تامسون (۲۰۱۳) (Boud, Lawson and Thompson) خودارزیابی باید بخش قابل توجهی از اهداف آموزشی در آموزش عالی باشد (ص ۱)، زیرا این امر دانشجویان را به یادگیرنده‌های فعال و آگاه به یادگیری خود تبدیل کرده و آنها را قادر می‌سازد در مورد نتایج یادگیری، سبک‌های یادگیری و فرایند یادگیری خود تأمل کنند (تاپینگ، ۲۰۰۳) (Topping). بنابراین، مریدان باید روشهای صحیح و کارآمد اجرایی سازی، کاربردی سازی و نهادینه سازی خودارزیابی را در کلاسهای خود بکار گرفته، نقش محوری دانشجو به عنوان مهره‌ای کلیدی در روند یادگیری و ارزیابی را به وی توضیح داده، و از خودارزیابی در کلاس بصورت عملی استفاده نمایند.

یکی از کاربردی‌ترین بافت‌های آموزشی در آموزش عالی ایران که می‌توان در آن از خودارزیابی استفاده کرد،

سمینارهای کارشناسی ارشد رشته آموزش زبان است چرا که دانشجویان در این سمینارها به عنوان استایید و مربیان آینده، با راهکارها و رویکردهای صحیح و کاربردی آموزش زبان آشنا می شوند. آن ها باید روش های خود تنظیمی، خودارزیابی، تامل و بررسی نحوه یادگیری را در خود تقویت کرده و رویکردی نقادانه به نحوه تدریس خود داشته باشند تا در حرفه آینده خود بتوانند به صورت مداوم عملکرد علمی و اجرایی و نقاط قوت و ضعف خود را مورد ارزیابی قرار دهند و درصدد رفع ایرادات اجرایی و تقویت نقاط قوت خود باشند.

هدف این مطالعه، بررسی بازنمود های اجتماعی دستاوردهای بکارگیری خودارزیابی بعنوان روشی برای جهت بخشی مناسب به یادگیری دانشجویان، ارتقاء سطح استقلال در یادگیری، هدف گذاری و هدف سنجی، و شکل گیری تفکر نقادانه در میان دانشجویان کارشناسی ارشد رشته آموزش زبان فرانسه می باشد. آنچه در این تحقیق مورد بحث و بررسی قرار خواهد گرفت، تنها پیشرفت علمی دانشجویان بواسطه استفاده از خود ارزیابی نیست، موردی که توسط محققان بسیاری در گذشته مورد مطالعه قرار گرفته است و تبدیل به امری بدیهی شده است (آلوتینن ۲۰۱۲) (Alaoutinen)، تواییه ۲۰۱۷ (Thawabieh)، اندوی ۲۰۱۷ (Ndoye) الگادال ۲۰۱۷ (Elgadal) کوئستا مدینا و دوک میکان ۲۰۱۷ (Duque Mican and Cuesta) (Medina) در این مطالعه به میزان و نحوه تقویت و ارتقاء

مهارت های خودآگاهی و خود تنظیمی، استقلال در یادگیری و تفکر نقادانه پیرامون میزان و نحوه یادگیری بواسطه بکارگیری خود ارزیابی در سمینارهای کارشناسی ارشد رشته آموزش زبان خواهیم پرداخت تا دستاوردهای این روش ارزیابی را در تعلیم و تربیت مربیان و استایید آینده بررسی نماییم. در این راستا، پرسش اصلی این مطالعه به شرح زیر می باشد: بکارگیری خودارزیابی در سمینارهای کارشناسی ارشد رشته آموزش فرانسه چه جایگاه و بازآمدهای اجتماعی در میان دانشجویان و چه دستاوردهای علمی در امر یادگیری و ارتقاء تفکر نقادانه، خود تنظیمی و تقویت مهارت

استقلال مربیان و استایید آینده به همراه خواهد داشت؟ با توجه به پرسش ذکر شده، فرضیه زیر مطرح می شود:

خودارزیابی، با وجود اینکه دانشجویان را قادر می سازد تا اهداف مشخصی برای یادگیری خود تعیین کرده، این اهداف را بصورت مستمر دنبال کند و فرایند یادگیری ای مبتنی بر اهداف خود در زمانی مناسب تدوین نمایند، در میان دانشجویان رشته آموزش زبان فرانسه امری ناشناخته اما مورد تایید است چراکه مسئولیت بخش مهمی از هدف سازی و یادگیری را بعهده آنها میگذارد و خود تنظیمی و استقلال در یادگیری را در آن ها پرورش می دهد.

برای مطالعه دستاوردهای کاربردی استفاده از خودارزیابی در رشد و تقویت مهارت های تعلیم تربیت مربیان و استایید آینده در رشته آموزش زبان فرانسه در بافت دانشگاهی ایران ابتدا باید بازنمودهای اجتماعی این روش ارزیابی مورد بررسی قرارگیرد. بدین منظور در این پژوهش ابتدا به بررسی پیشینه پژوهشی دستاوردهای خودارزیابی در آموزش پرداخته و سپس تعریفی علمی از واژه های ارزیابی و خودارزیابی، و نیز فواید علمی و عملی بکارگیری خودارزیابی در بافت دانشگاهی ارائه خواهیم داد. در بخش بعدی روش و ابزار پژوهش عنوان خواهند شد و سپس به اعلام و بررسی نتایج اتخاذ شده پیرامون بازنمودهای اجتماعی، نظرات، پیشنهادات، و انتقادات دانشجویان از بکارگیری این روش آموزش و ارزیابی خواهیم پرداخت.

۲. پیشینه تحقیق

تأثیرات خودارزیابی در آموزش عالی به طور کلی و / یا در زمینه های یادگیری زبان توسط محققان متعدد در سراسر جهان مورد بررسی قرار گرفته است. در تحقیقی کیفی توسط هانگ ۲۰۰۹ (Hung)، با عنوان "بررسی چگونگی استفاده دانشجویان زبانهای خارجی از خودارزیابی برای نوشتن کارپوشه های الکترونیکی"، نویسنده معتقد است استفاده از خودارزیابی در نمونه کارهای الکترونیکی باعث ارتقاء عملکرد زبانی زبان آموزان می شود و آن ها را در امر یادگیری مستقل می کند. در مطالعه دیگری که توسط آنتال و کونز

(۲۰۱۱) (Antal and Konez) با عنوان "ارائه سیستم خودارزیابی و نظارت بر استفاده از آن توسط دانشجویان"، نویسندگان دریافتند که خودارزیابی به دانشجویان در آماده سازی امتحانات کمک می‌کند. دانشجویان استفاده از خودارزیابی خود را مفید بیان کردند زیرا این امر به آنها در یادگیری فردی کمک می‌کند.

تای (۲۰۱۲) (Tai) در تحقیق خود با عنوان "بررسی تجربیات دانش آموزان از مشارکت در ارزیابی" عنوان می‌کند که خودارزیابی به دانشجویان کمک می‌کند تا یادگیری و خودتنظیمی را در خود تقویت کنند، امری که منجر به افزایش اعتماد به نفس در آنها می‌شود. نتایج مشابهی توسط دورس (۲۰۱۳) (Dures) در مطالعه ای با عنوان "بررسی دریافت و استفاده دانشجویان از خود ارزیابی و و همسال ارزیابی" مشاهده شد. گوربانوف (۲۰۱۶) (Gurbanov) در پژوهشی با عنوان "بررسی باورهای دانشجویان و اساتید در مورد نمره در خودارزیابی و همسال ارزیابی" اذعان داشت که بکارگیری خودارزیابی منجر به کاهش میزان اضطراب و افزایش مسئولیت پذیری در دانشجویان می‌شود. علاوه بر این، خودارزیابی به دانشجویان کمک می‌کند تا تأملات کاربردی در مورد نحوه یادگیری خود داشته باشند، امری که در نهایت منجر به موفقیت بیشتر آنها در فرایند یادگیری می‌شود. پژوهش شارما و همکاران (۲۰۱۶) (Sharma et al.) با عنوان "بررسی تاثیر خودارزیابی دانشجویان بر عملکرد تحصیلی" ، به بررسی برداشت دانشجویان و اساتید از خودارزیابی به عنوان ابزاری برای کمک به یادگیری، ایجاد انگیزه در دانشجویان و در نهایت پیشرفت عملکرد تحصیلی در دانشجویان می‌پردازد. در ایران نیز مطالعه ای توسط عالمی (۲۰۱۵) با عنوان "بررسی خود ارزیابی و خود نمره دهی عملکرد نوشتاری دانشجویان EFL" به بررسی روابط متقابل بین نمره دهی اساتید، نمره دهی و خودارزیابی دانشجویان و تاثیر آن بر مهارت نوشتاری زبان آموزان پرداخت. همچنین تحقیق فتحی و شیرازی زاده با عنوان "تقویت یادگیری خودتنظیمی زبان ایرانی آموزان: بررسی تاثیر خودسنجی و همسال سنجی در مهارت در نگارش دوم زبان" نشان داد که

خودسنجی تاثیر مثبتی بر افزایش میزان یادگیری خودتنظیمی دانشجویان زبان در ایران داشته.

باوجود مطالعات فراوان پیرامون استفاده از خودارزیابی در آموزش زبان در بافت های گوناگون، بکارگیری خودارزیابی در سمینارهای کارشناسی ارشد رشته آموزش زبان فرانسه در ایران به ندرت مورد بررسی قرار گرفته است زیرا اکثر محققان علاقمند به استفاده از خود ارزیابی ، از آن بعنوان ابزاری برای تسهیل فرایند یادگیری زبان و نه لزوماً روند تعلیم و تربیت مربیان زبان استفاده می‌کنند. استفاده از این روش ارزیابی در سطوح بالاتر آموزش عالی کشور، بدلیل تعلیم و تربیت معلمانی با رویکرد بروز، کاربردی و انتقادی به ارزیابی، خودتنظیمی و خودآگاهی امری مهم و شایان توجه است. لذا این پژوهش به بررسی ابعاد گوناگون استفاده از این ابزار آموزشی و ارزیابی در بهبود روند تعلیم و تربیت اساتید و مربیان آینده زبان فرانسه در ایران خواهد پرداخت.

۳. چارچوب نظری

ارزیابی و خودارزیابی

ارزیابی آموزشی یکی از برجسته ترین عناصر ساختاری و نظری آموزش و پرورش است (کین و گریفین، ۲۰۱۶ در پاپانتیمو و دارا (۲۰۱۸، ص ۱۳۰) (Keane and Griffin) in Papanthymou and Darra، مدرسان و اساتید آموزش عالی در مطالعات و تدریس خود به بررسی ادغام شیوه های ارزیابی کارآمد و خلاق و عدم استفاده صرف از تست ها و روش های معمولی ارزیابی تاکید دارند (لوگان، ۲۰۱۵، ص ۱) (Logan) چرا که ارزیابی صرفاً نشانی برای پایان یادگیری و یا نمره ای بیانگر میزان یادگیری در پایان یک دوره آموزشی نمی باشد، بلکه بخشی لاینفک از فرآیند یادگیری است که باید در متن یادگیری قرار گیرد و روند یادگیری براساس آن جهت یابی شده و جلو رود. تعاریف متعددی از ارزیابی توسط محققان ارائه شده است که در این بخش به بررسی چند مورد آن می پردازیم: آنجلو (Angelo) ارزیابی را بشرح زیر تعریف می کند:

فرایندی مداوم با هدف افزایش و بهبود یادگیری دانشجویان. این فرایند شامل بیان صریح و عمومی انتظارات از دانشجویان، تعیین معیارهای متناسب و استانداردهای بالا برای کیفیت یادگیری، جمع آوری منظم و تجزیه، تحلیل و تفسیر شواهد برای تعیین چگونگی عملکرد مطابق با انتظارات و استانداردها، و استفاده از اطلاعات حاصل برای دسته بندی، توضیح و بهبود عملکرد است (۱۹۹۵، ص ۷).

علاوه بر این، به گفته بیتر ایراسیان (Airasian):

فرایند جمع آوری، ترکیب، و تفسیر اطلاعات برای تصمیم گیری ارزیابی نامیده می شود ارزیابی، به معنای واقعی آن، شامل طیف گسترده ای از اطلاعاتی است که مربیان و اساتید در طول تدریس خود از میزان یادگیری دانشجویان جمع آوری میکنند، اطلاعاتی که به آنها کمک می کند تا دستورالعمل های آموزشی و ارزشیابی مناسب را اجرایی کنند (۲۰۰۱، ص ۸-۹).

فرایند ارزیابی اتخاذ شده توسط اساتید بیانگر نقش ارزیابی در کلاس بعنوان فعالیتی برای یادگیری و درجهت پیشبرد یادگیری دائمی می باشد. یکی از کارآمدترین روشهای ارزیابی که توسط مدرسان برای دستیابی به معیارهای فوق در آموزش عالی مورد استفاده روزافزون است، خودارزیابی است که دانشجویان را ملزم می سازد تا ابتدا اهداف مطلوب یادگیری خود را تعیین کنند، سیر دستیابی به این اهداف را به مرور در طول ترم محک زنند و نقاط ضعف و قوت خود را در مورد میزان یادگیری، روند یادگیری و روش های اتخاذ شده برای بهبود یادگیری مورد بررسی قرار دهند.

بگفته سادلر (Sadler) (۱۹۸۹) هدف اصلی آموزش

عالی باید واگذاری بخشی از ارزیابی دانش و مهارت به دانشجویان باشد تا ارزیابی از فرایندی مربی محور به فرایندی

مشترک میان مربی و دانشجو تبدیل شود (ص ۱۲۰). خودارزیابی روشی است که در آن دانشجویان کیفیت یادگیری خود را ارزیابی کرده و میزان دستیابی به نتایج یادگیری خود را بر اساس معیارهای از پیش تعیین شده اندازه گیری می کنند. خودارزیابی ابزار یادگیری ارزشمندی است چراکه نه تنها از طریق آن می توان میزان یادگیری را اندازه گیری کرد، بلکه دانشجویان را ترغیب می کند تا در فرآیند یادگیری خود شرکت فعال داشته باشد و مسئولیت بخشی از یادگیری خود را به عهده بگیرند. خودارزیابی را می توان بصورت زیر تعریف کرد: "مشارکت دانشجویان در تصمیم گیری در مورد دستاوردهای یادگیری خود" (بود و فلاشیکف ۱۹۸۹، ص ۵۲۹) (Boud and Flachikov) و "شناسایی استانداردها و معیارهای مورد نیاز برای یادگیری، و تطبیق این معیارها با روند و میزان یادگیری دانشجو" (بود، ۱۹۹۵، ص ۴) (Boud). خود ارزیابی برای دانشجویان این امکان را فراهم می آورد تا:

- اهداف یادگیری خود را تعیین کرده و دستیابی به آنها را در طی فرایند یادگیری نظارت نمایند
- درک بهتری از اهداف یادگیری و معیارهای موفقیت فردی خود داشته باشند
- از معیارهای موفقیت کلاس برای قضاوت در مورد آنچه آموخته اند و آنچه هنوز باید یاد بگیرند استفاده نمایند
- تامل فردی بر کاربردی ترین راهبرد های یادگیری و روند یادگیری موفقیت آمیز خود داشته باشند
- فرایند یادگیری مادام العمر را در خود پرورش دهند
- استقلال دانشجو، توانایی های فردی و تعامل فراشناختی را در خود پرورش دهند
- درک بهتری از مطالب آموخته شده داشته و بر نحوه افزایش کیفیت یادگیری خود تامل نمایند
- اضطراب در مورد یادگیری را کاهش دهند
- پیشرفت فکری و عملی خود را تقویت نمایند (راید، ۲۰۱۷ ص ۶) (Wride)، (لنگان و همکاران ۲۰۰۸، ص ۱۷۹-۱۸۰) (Langan et al)

از طریق شیوه های خودارزیابی کارآمد، دانشجویان در ابتدای یادگیری بخشی از اهداف یادگیری خود را تعیین می

کنند و به همین دلیل دستیابی به آنها انگیزه بیشتری دارند. در مرحله بعد، دانشجویان پیرامون یادگیری خود تأمل می‌کنند و تحت نظر استاد/مربی، میزان موفقیت خود در دستیابی به معیارهای یادگیری را تعیین می‌نمایند. خودارزیابی میزان یادگیری و توانش خودتنظیمی را در دانشجویان گسترش می‌دهد، دانشجویان را ترغیب می‌کند از استادان و همسالان خود کمک بگیرند، خود کارآمدی و خودتنظیمی را در خود افزایش دهند، درمورد یادگیری خود مسئولیت پذیر باشند و دیدگاه انتقادی نسبت به کار خود ایجاد کنند (پاپانتیمو و دارا ۲۰۱۸، ص ۱) [\(Papanthymou and Darra\)](#). این امر منجر به تقویت یادگیری می‌شود، دانشجویان را به شرکت در فرایند یادگیری ای با کیفیت ترغیب می‌کند، معیارهای آموزشی کاربردی برای دانشجویان و مربیان تعریف می‌کند، و بر دستیابی به اهداف فردی دانشجویان تأکید می‌کند. خودارزیابی بدینسان باعث یادگیری هدفمند تر و پویاتر میشود چرا که دانشجویان خود مجری و محور ارزیابی می‌شوند و از این طریق قضاوت و بررسی کارشناسانه تر، دقیق تر و کاربردی تری از میزان و نحوه یادگیری خود انجام می‌دهند. به گفته [لنگان و همکاران \(۲۰۰۸، ص ۱۷۹\) \(Langan et al\)](#)، خودارزیابی بدلیل نقش پر رنگی که در پیشرفت یادگیری و پرورش فرایند یادگیری مادام العمر دارد، حائز اهمیت است، امری که آن را تبدیل به ابزاری برای ارزیابی عملی مفید در آموزش عالی می‌کند. برای دستیابی به روند خودارزیابی مؤثر، دانشجویان ابتدا باید با مفهوم خودارزیابی (راید، ۲۰۱۷، ص ۳) [\(Wride\)](#) و اهداف و فرایندهای مناسب آن آشنا شوند. خود ارزیابی باید هدفمند و منظم باشد و تأثیر آن با تأمل مداوم در روند و نتایج آن، توسط مربیان و دانشجویان کنترل شود. این ارزیابی مکمل و بخش پویایی از فرایند یادگیری است که درکنار یادگیری اتفاق می‌افتد. اساتید و دانشجویان هر دو به طور جدی در فرایند یادگیری به منظور دستیابی به اهداف آموزشی مشترک مشارکت و همکاری می‌نمایند.

۴. روش تحقیق

این مطالعه در چهار سمینار کارشناسی ارشد رشته آموزش زبان فرانسه در دانشگاه تهران در دو نیم سال تحصیلی در سالهای ۱۳۹۷-۱۳۹۸ انجام شد. انتخاب این بافت برای مطالعه فوق بدلیل فراهم آوردن فضایی برای پرورش توانایی تعیین و پیشبرد اهداف درسی فردی و نیز بررسی و بهبود میزان و نحوه یادگیری درمیان دانشجویان کارشناسی ارشد آموزش عالی ایران در نظر گرفته شد. علاوه بر این، دانشجویان کارشناسی ارشد در کلیه رشته ها بخصوص رشته های آموزشی که با هدف تربیت مربیان/اساتید آینده طراحی شد اند، باید توانایی های لازم برای شناسایی زمینه های اصلی مشکلات یادگیری خود، پیش بینی راه حل های ممکن، و بکارگیری مفید این راه حل ها برای دستیابی به نتایج کارآمد را درخود پرورش داده و مسئولیت یادگیری خود را به دست گیرند، امری که از طریق خودارزیابی برای جهت دهی فرایند یادگیری امکان پذیر است. همچنین، از آنجایی که دانشجویان کارشناسی ارشد موظفند در پایان دوره کارشناسی ارشد خود یک پایان نامه تحقیقاتی جامع تهیه کنند، مسئولیت پذیری و استقلال در یادگیری از جمله مهارت هایی است که باید در طول کارشناسی ارشد در آنها پرورش داده شود.

دانشجویان شرکت کننده در این مطالعه متشکل از دو گروه دانشجویان ۲۳ تا ۴۵ ساله بودند، اما میانگین سنی دانشجویان در گروه کنترل ۲۵ و در گروه شاهد ۲۳ سال بود. گروه کنترل شامل ۱۱ دانشجوی دختر و ۱ دانشجوی پسر بوده و گروه شاهد شامل ۱۲ دانشجوی دختر بود. این مطالعه که عمدتاً از نوع توصیفی و تجربی بود، در طی دو ترم در دانشگاه تهران انجام شد.

هرکلاس بصورت همزمان به دو گروه تدریس می شد که یک گروه شاهد و یک گروه گروه کنترل نامگذاری شد. در ترم اول در سمینار کارشناسی ارشد رشته آموزش زبان فرانسه با عنوان "اصول آموزش و یادگیری زبان"، از هر دو گروه کنترل و شاهد خواسته شد که در پایان هر جلسه خلاصه ای از مباحث تدریس شده بنویسند. این خلاصه ها به طور مرتب توسط استاد جمع آوری و ارزیابی شد. در پایان

ترم اول، عملکرد کلی دانشجویان از طریق یک امتحان پایان ترم و یک پروژه نهایی یکسان ارزیابی شد. برای مقایسه عملکردهای اولیه هر دو گروه، نمرات نهایی آنها محاسبه و مقایسه شد. این مقایسه جنبه علمی خاصی نداشته و صرفاً برای بررسی یکسان بودن حدودی سطح دو گروه بود.

در ترم دوم در سمیناری با عنوان "تهیه و تنظیم مطالب درسی"، گروه کنترل به نوشتن خلاصه های هفتگی ادامه داده و توسط استاد ارزیابی شد. اما دانشجویان گروه شاهد در ابتدای ترم، با در نظر گرفتن موضوع و اهداف عمومی سمینار، اهداف فردی یادگیری خود را تعیین کرده و در طول ترم تلاش کردند به این اهداف دست یابند. همچنین، در پایان هر جلسه، دانشجویان گروه شاهد بجای نوشتن خلاصه درس، به سؤالاتی در مورد ارزیابی میزان و نحوه یادگیری فردی خود پاسخ دادند. در این سؤالات، که به زبان فرانسوی نوشته شده بود، از آنها خواسته شد تا پیرامون مطالب زیر تأمل نمایند:

۱. اهداف اصلی درس

۲. نکات مهم درس آنطور که دانشجو آن را درک کرده

۳. بخش هایی از درس که به خوبی توسط دانشجو درک شده و مباحثی که در فهم آنها مشکل دارد

۴. ارزیابی فردی میزان یادگیری مطالب جدید

۵. ارزیابی فردی میزان مشارکت در مباحث و فعالیت های کلاسی

۶. مباحثی که به دستیابی اهداف اولیه منجر شد

این سؤالات خودارزیابی توسط دانشجویان پاسخ داده شد و به استاد تحویل داده شد. استاد تنها انجام/عدم انجام کامل آن را بررسی نموده و بررسی محتوا را به صورت کامل به دانشجو سپرد بدین معنا که عدم درک صحیح مطلبی توسط دانشجو منجر به کسر نمره از وی نمیشد. به جز خودارزیابی و خلاصه درس، سایر مؤلفه های هر دو سمینار، یعنی سرفصل و محتوای آموزشی، پروژه نهایی و ارزیابی نهایی در هر دو کلاس کاملاً یکسان بودند، امری که به محقق این امکان را می داد تا تأثیر فرایند خودارزیابی را در یادگیری، عملکرد

و پیشرفت دانشجویان بررسی و تحلیل نماید. در پایان ترم دوم، از دانشجویان گروه شاهد خواسته شد که به پرسشنامه ای در مورد برداشت و تجربه خود از خودارزیابی پاسخ دهند. این پرسشنامه، که به صورت ناشناس جمع آوری شد، در بخش بعدی این مقاله بررسی می شود تا بازنمودهای اجتماعی این رویکرد ارزیابی در میان دانشجویان رشته آموزش زبان فرانسه مورد بررسی قرار گیرد. این تحقیق از نوع توصیفی، تجربی و تحلیلی است که در آن داده های مربوط به دو گروه کنترل و شاهد شرح، مقایسه و بحث شده است تا بررسی شود که آیا می توان از خودارزیابی بعنوان یک روش ارزیابی موثر در تربیت مربیان و اساتید آینده برای بهبود عملکرد علمی و عملی و کمک به آن ها در تدوین استراتژی های یادگیری مادام العمر استفاده نمود.

۵. نتیجه گیری و بحث و بررسی

با توجه به اهداف این مقاله که شامل بازنمودهای اجتماعی دستاوردهای خودارزیابی در بهبود یادگیری، پرورش استقلال در یادگیری و نگاهی نقادانه به راهکارهای فردی یادگیری از منظر دانشجویان می باشد، در این بخش به بررسی پرسشنامه ای که در پایان ترم دوم در میان دانشجویان گروه شاهد (متشکل از ۱۲ دانشجوی ترم دو رشته آموزش زبان فرانسه) توزیع شد خواهیم پرداخت. این پرسشنامه شامل دو بخش بود: در قسمت اول، دانشجویان به سه سوال تشریحی پیرامون نظرات خود در مورد خودارزیابی پاسخ دادند. بخش دوم متشکل از ۲۴ جمله بود که دانشجویان باید به آنها امتیازی از ۱ تا ۴ براساس میزان هماهنگی و همخوانی جملات با دانشجویان بود.

در این بخش، ابتدا به بررسی سه سوال تشریحی پرداخته و سپس سوالات چهارگزینه ای را مورد بحث و بررسی قرار خواهیم داد.

سؤال شماره ۱: آیا خودارزیابی بجای ارزیابی عادی خلاصه های هفتگی توسط استاد به یادگیری مهارت های عملی شما بعنوان مربی/استاد آینده کمک شایانی کرد؟ به

چه علت؟

یادگیری و یاددهی، و جهت دهی صحیح یادگیری و یاددهی با توجه به خصوصیات و شرایط زبان آموزان کمک می کند.

بله	خیر
۸۴%	۱۶%
دلایل مطرح شده توسط شرکت کننده گان	
<p>به من کمک کرد تا تامل بیشتری روی آموخته ها، نقاط مثبت و نقاط منفی یادگیری خود داشته باشم</p> <p>به من در یادگیری مستقل و بدون حضور استاد کمک کرد</p> <p>راهکارهای یادگیری متناسب با سبک یادگیری من را در من افزایش داد</p> <p>باعث شد بهتر برای آزمون پایان ترم آماده شوم</p>	<p>خودارزیابی ارزیابی دقیقی از توانایی های من نیست</p> <p>توانایی خودارزیابی صحیح را ندارم</p>

سوال شماره ۲: ارزیابی دانش و مهارت های خود در انتهای هر جلسه موجب شد چه مهارتی را بیشتر و بهتر کسب کنید؟

مهارت	درصد
آموختم چگونه مطالب و مهارت های یادگرفته در کلاس ها را دسته بندی و مرتب نمایم	۵۸٪
آموختم چگونه نقاط ضعف و قدرت خود را در هر درس و کلاس شناسایی نمایم	۲۶٪
آموختم چگونه یادگیری خود را با اهداف درسی فردی خود تنظیم نمایم	۱۶٪

جدول شماره ۲: پرورش یادگیری با استفاده از خودارزیابی

جدول ۱: برداشت کلی دانشجویان از استفاده از خودارزیابی

به گفته دانشجویان، خودارزیابی در مرحله اول به آنها در بهبود یادگیری از طریق طبقه بندی مفاهیم مهم کمک می کند، امری که آن را به ابزاری برای پیشبرد و بهبود یادگیری، و نه تنها ابزاری برای سنجش میزان یادگیری تبدیل میکند. دسته بندی محتوای آموزشی یکی از مهارت های کلیدی دانشجویان و اساتید آینده است چرا که به اساتید آینده کمک می کند محتوای سرفصل های کلاسی را بسته به شرایط تدریس دسته بندی کرده طرح درس های لازم را برای آن ها آماده نمایند. بعلاوه، اگر طبقه بندی و دسته بندی دانش و مهارت های دانشجویان را بعنوان راهبردی برای افزایش یادگیری در نظر بگیریم، می توان نتیجه گرفت که در کنار پیشرفت در میزان یادگیری، خود ارزیابی به دانشجویان کمک می کند تا استراتژی های یادگیری مفیدی برای خود تدوین کنند، در مورد مؤثرترین راه های یادگیری فکر و تامل کنند، و استراتژی هایی نقادانه برای تجزیه و تحلیل نقاط قوت و ضعف خود تدوین نمایند، امری که باعث بهبود آگاهی آن ها از روند و نتایج یادگیری خود می شود.

سوال شماره ۳: آیا شما برای ارزیابی صحیح دانش و مهارت های خود نیاز به آموزش خاصی دارید؟

بله	خیر
۷۵%	۲۵%

با توجه به پاسخ های فوق، بیشتر دانشجویانی که در این تحقیق شرکت کرده اند توافق نظر دارند که استفاده از خودارزیابی به آنها کمک کرد تا نسبت به یادگیری خود توجه جدی تر و نگاه نقادانه تری داشته باشند، نقاط ضعف/قوت خود را شناسایی کنند و در یادگیری خود مستقل تر از پیش شوند. این یافته ها بیانگر آن است که دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته آموزش زبان فرانسه به طور کلی از فرصتی برای ارزیابی یادگیری خود استقبال میکنند زیرا این امر باعث می شود آنها بتوانند میزان و نحوه یادگیری خود را کنترل نمایند. خود ارزیابی دانشجویان را تبدیل به یادگیرنده هایی مستقل از حضور مداوم استاد کرده و به مرور آنها را به یادگیرنده هایی مادام العمر تبدیل می کند که در همه حال نیاز به بازخورد یا حضور استاد در کنار خود ندارد تا به آنها در تنظیم و دستیابی اهدافشان کمک کند. این مشاهدات، با توجه به این واقعیت که شرکت کنندگان در این مطالعه دانشجویان کارشناسی ارشد هستند که یا در طول دوره کارشناسی ارشد خود تدریس می کنند یا بعد از اتمام درس خود تدریس زبان را آغاز خواهند کرد، حائز اهمیت است. آنها به این واقعیت آگاه هستند که خودارزیابی باعث شکل گیری رویکردی نقادانه در یادگیری می شود، امری که در نهایت به آنها در پرورش یادگیری مستقل، شناخت ابزارها و استراتژی های

۳ یا ۵ گزینه متشکل شده، دانشجویان ممکن است گزینه میانی یا خنثی را انتخاب نمایند، و ما می‌خواستیم نظرات منفی یا مثبت دانشجویان را جمع‌آوری کنیم، از پرسشنامه ای ۴ گزینه‌ای برای بررسی بازنموده‌ای اجتماعی استفاده از خودارزیابی در سمینار کارشناسی ارشد استفاده کردیم. پاسخهای دانشجویان در جدول زیر مشاهده می‌شود

مؤلفه	۱	۲	۳	۴
خودارزیابی به من کمک میکند تا بهتر به اهداف یادگیری فردی خود دست یابم	50%	25%	8%	16%
خودارزیابی به من کمک میکند تا قضاوت بهتری از آموخته‌های خود قبل از آزمون/ارزیابی داشته باشم	8%	58%	25%	8%
خودارزیابی به من کمک میکند تا درک بهتری از نقاط ضعف و قوت خود در مفاهیم تدریس شده داشته باشم	41%	41%	16%	0%
خودارزیابی به من کمک میکند بهتر آنچه را که باید بیشتر روی آن تمرکز کنم را تعریف و تعیین نمایم (مفاهیمی که به درستی یا کامل یاد نگرفته‌ام)	25%	50%	25%	0%
خودارزیابی به من کمک میکند چشم انداز کلی تری در مورد آنچه قرار است یاد بگیرم داشته باشم	41%	41%	8%	8%
خودارزیابی به من کمک میکند تا بهترین روش یادگیری را شناسایی کرده و در خود پرورش دهم	58%	33%	8%	8%
خودارزیابی به من کمک میکند تا دانش و مهارت‌های خود را بهتر سامان ده	33%	50%	8%	8%
خودارزیابی به من کمک میکند تا درک بهتری از نقاط ضعف خود پیرامون موثرترین راهبردها و عاداتهای یادگیری داشته باشم	41%	33%	16%	8%
خودارزیابی به من کمک میکند تا رویکردی بازتابنده انتقادی نسبت به سبک و راهبردهای یادگیری خود ایجاد کنم	41%	41%	8%	8%
خودارزیابی به من کمک میکند تا به شیوه‌ای عملی‌تر یاد بگیرم	25%	66%	8%	0%
خودارزیابی به من کمک میکند تا	16%	58%	16%	8%

باتوجه به نتایج فوق، ۷۵٪ دانشجویان معتقدند که ابتدا باید برای ارزیابی دانش و مهارت‌های خود آموزش‌های لازم را دیده و سپس یادگیری خود را ارزیابی نمایند. این نتایج، با استناد به پاسخ دانشجویان به سوال ۲۱ را در بخش دوم ارزیابی، که در آن ۷۵٪ دانشجویان اظهار داشتند که این کلاس اولین کلاسی است که از آنها خواسته شده است تا یادگیری خود را ارزیابی کنند، قابل توجه است. بنابراین، به طور کلی می‌توان نتیجه گرفت که بر اساس داده‌های فوق، بیشتر دانشجویان شرکت‌کننده در این تحقیق، که دوره کارشناسی خود را در هفت دانشگاه / پنج شهر در ایران گذرانده‌اند، در طول دوره تحصیل خود در مدرسه و دانشگاه، فرصتی برای ارزیابی فردی آموخته‌های خود نداشته و آشنایی لازم با نحوه صحیح خودارزیابی را ندارند. با توجه به اینکه خودارزیابی یکی از مؤثرترین راهبردهای یادگیری و ارزیابی در سراسر جهان است، این نتایج اگرچه لزوماً بیانگر تجارب کل دانشجویان آموزش عالی در ایران نیست، اما به نظر می‌رسد نشان می‌دهد که خودارزیابی میتواند به صورت امری جدی‌تر در آموزش عالی اجرا شود. علاوه بر این، دانشجویان باید به صورت رسمی و حرفه‌ای نحوه خودارزیابی را آموزش ببینند تا دانش و مهارت‌های خود را ارزیابی کنند.

بخش دوم پرسشنامه

در بخش دوم پرسشنامه، از دانشجویان خواسته شد تا نمره‌ای بین ۱ و ۴ (با توجه به مقیاس زیر) به جملاتی در مورد تأثیرات خودارزیابی بر میزان و نحوه یادگیری خود و برداشت شخصی آن‌ها از این نوع رویکرد ارزیابی اختصاص دهند:

۱. کاملاً موافق هستم
۲. موافق هستم
۳. مخالف هستم
۴. کاملاً مخالف هستم

از آنجایی که در پرسشنامه‌هایی با فرمت لیکرت که از

				روند یادگیری دانش و مهارت را بهتر درک کنم	
12	16%	16%	50%	16%	خودارزیابی به من کمک میکند تا زمان خود را بهتر مدیریت کنم
13	8%	8%	33%	50%	خودارزیابی به من کمک میکند تا درمورد یادگیری خود مسئولیت پذیری بیشتری داشته باشم
14	8%	16%	41%	33%	خودارزیابی به من کمک میکند در یادگیری خود مستقل تر باشم
15	8%	16%	50%	25%	خودارزیابی به من کمک می کند تا از مفاهیم و عناصری که در کلاس یاد گرفته ام بصورت عملی تری استفاده کنم
16	16%	8%	16%	58%	خودارزیابی برای من نسبتا دشوار بود چراکه نمیدانستم چگونه باید دانش و مهارتهای خود را ارزیابی کنم
17	8%	16%	58%	16%	من در ابتدای ترم اهداف مشخصی برای یادگیری خود تعیین کردم
18	0%	8%	75%	16%	من معتمد به بیشتر از ۸۰ درصد اهداف تعیین شده در ابتدای ترم دست یافتم
19	8%	8%	66%	16%	من می توانم نقاط ضعف و قوت خود را با توجه به موضوع و مفاهیم تدریس شده در کلاس تعیین نمایم (آنچه خوب یاد گرفتم و آنچه خوب یاد نگرفتم)
20	33%	41%	16%	8%	ترجیح میدهم بجای خودارزیابی، توسط استاد ارزیابی شوم
21	25%	41%	25%	8%	معتقدم کاملا قادر به ارزیابی میزان یادگیری و دانش و مهارت خود هستم و نیازی به ارزیابی توسط استاد ندارم
22	8%	16%	41%	33%	خودارزیابی باعث می شود در یادگیری خود و در انتخاب مناسب ترین رویکرد و روش یادگیری خود اعتماد به نفس بیشتری داشته باشم
23	16%	0%	8%	75%	این اولین باری است که یادگیری خود را ارزیابی کردم
24	0%	33%	16%	50%	من دانشجویی کمالگرا هستم

جدول شماره ۴: دریافت دانشجویان از خودارزیابی

رضایتمندی عمومی و بازنمودی مثبت درمورد بکارگیری خودارزیابی در سمینارهای کارشناسی ارشد رشته آموزش زبان فرانسه هستیم. منظور از گرایش مثبت، بهره گیری دانشجویان از خودارزیابی به عنوان ابزاری برای یادگیری کاربردی تر و عملی تر دانش و مهارت های علمی/عملی بعنوان مربیان/اساتید آینده (سؤالات ۲، ۵، ۱۰، ۱۵)، دستیابی به اهداف درسی و حرفه ای خود (سؤالات ۱۷، ۱۸)، ارزیابی کیفیت و میزان یادگیری و تعیین نقاط ضعف و قوت خود بعنوان دانشجو و مربی/استاد آینده (سؤالات ۳، ۴، ۱۹، ۸)، مستقل تر و مسئولانه تر شدن یادگیری (سؤالات ۱۲، ۱۳، ۱۴)، و پرورش خودتنظیمی در فرآیند یادگیری (سؤالات ۶، ۷، ۹، ۱۱، ۲۲، ۲۴) می باشد.

به طور دقیق تر، با نگاهی به خودارزیابی به عنوان رویکردی برای کمک به دانشجویان در راستای یادگیری عملی تر و مفیدتر (سؤالات ۲، ۵، ۱۰ و ۱۵)، ۶۲٪ دانشجویان (سوال ۲) تصدیق کردند که (در مقایسه با ارزیابی توسط استاد) خودارزیابی به آنها کمک می کند تا میزان دانش/مهارت های خود را بهتر تعیین کنند. به گفته دانشجویان، وقتی خود آنها مسئول تعیین میزان یادگیری خود می شوند، در مفاهیم یاد گرفته شده بیشتر تامل میکنند، امری که باعث می شود به شیوه عملی تر یاد بگیرند و مهارت های یادگیری موثرتری در خود پرورش دهند (سوال ۱۰: ۹۲٪). خود ارزیابی به دانشجویان کمک می کند تا "کاربران" مفید تری برای استفاده از مباحث یاد گرفته شده در کلاس باشند، بدین معنا که از دانش و مهارتهای آموخته شده استفاده ای عملی تر بکنند، امری که در پرورش مربیان/اساتید آینده حائز اهمیت ویژه است (سوال ۱۵: ۷۵٪). آنها به طور دقیق، روشمند و هدفمند وضعیت یادگیری خود را تحلیل کرده و نقاط ضعف و قوت خود را تعیین می کنند (سوال ۳: ۸۲٪؛ سوال ۴: ۷۵٪؛ سوال ۸: ۷۴٪ و سوال ۱۹: ۸۲٪). علاوه بر این، خودارزیابی به دانشجویان در تعیین (سوال ۱۷: ۷۴٪) و دستیابی به اهداف فردی (سوال ۱: ۷۵٪) و نیز تجزیه و تحلیل آموخته ها و روشهای یادگیری اتخاذ شده در طول ترم کمک می کند، امری که منجر به خودتنظیمی آن ها شده و آن ها را

براساس جدول فوق، اگر پاسخهای ۱ و ۲ را به عنوان نگرش مثبت دانشجویان نسبت به خودارزیابی در نظر بگیریم، در مجموع در میان پاسخهای شرکت کنندگان شاهد

در یادگیری مستقل می‌کند. با توجه به پاسخ شرکت کنندگان به سؤال ۸، ۹۱٪ دانشجویان معتقدند که تا پایان ترم توانستند به اکثر اهداف تعیین شده در روز اول کلاس دست یابند. دانشجویان شخصاً مسئول رسیدن به اهداف اولیه خود بودند (این اهداف در راستای اهداف جامع سمینار تدوین شده بودند). این امر نه تنها به آنها کمک کرد تا اهداف واقع بینانه و عملی‌ای در چارچوب اهداف کلی کلاس تعیین نمایند، بلکه باعث شد نسبت به دلیل یادگیری مفاهیم گوناگون در سمینار، استفاده‌های عملی مباحث کلاسی و نیز میزان و نحوه پیشرفت خود در طول ترم دقیق‌تر شوند.

در ابتدای ترم، استاد اهداف فردی دانشجویان را جمع‌آوری و یادداشت نموده و محتوای کلاس را به گونه‌ای تنظیم نمود که اهداف تعیین شده توسط دانشجویان در محتوای درسی گنجانده شوند. در طول ترم، استاد از آنها خواست تا به طور مداوم بر اهداف فردی خود نظارت کرده و در پایان هر درس بررسی کنند که تا چه میزان موفق به دستیابی به اهداف خود بودند. این فرآیند به دانشجویان کمک کرد تا در دستیابی به اهداف خود مسئولیت بیشتری داشته باشند و یادگیری خود را از طریق خودتنظیمی بهبود بخشند. این مشاهده زمانی قابل توجه است که در سؤال ۲۴، که در آن از دانشجویان خواسته شد که مشخص کنند که آیا در یادگیری خود کمال گرا هستند یا خیر، ۶۶٪ خود را به عنوان کمال‌گرای معرفی کردند، امری که حائز اهمیت است چراکه دانشجویان کمال‌گرا توجه خاصی به تعیین هدف و دستیابی موفقیت‌آمیز به هدف دارند.

با توجه به نتایج پرسشنامه، ۶۶٪ دانشجویان معتقد بودند که خودارزیابی باعث می‌شود آنها در مدیریت زمان موفق‌تر باشند زیرا مجبور نیستند منتظر ارزیابی استاد باشند و می‌توانند یادگیری خود را بعد از کلاس طبق سؤالات هفتگی خودارزیابی بررسی و ارزیابی نمایند. علاوه بر این، ۸۵٪ دانش‌آموزان اذعان داشتند که ارزیابی میزان و نحوه یادگیری و نیز میزان و نحوه دستیابی به اهداف فردی آنها باعث افزایش حس مسئولیت‌پذیری درقبال یادگیری خود میشود (سؤال ۱۳) زیرا بجای تکیه بر نظارت و ارزیابی استاد،

خود مجبور به تنظیم میزان و روشهای یادگیری برای دستیابی به اهداف فردی خود هستند. همچنین، نتایج بدست آمده حاکی از آن است که ۷۴٪ دانشجویان معتقد هستند خود ارزیابی سبب افزایش میزان استقلال در یادگیری میشود (سؤال ۱۴)، که در کنار آگاهی بیشتر، مسئولیت‌پذیری بیشتر و خودتنظیمی موفق‌تر، آنها را به یادگیرندگان کارآمدتر و مستقل‌تر در اندازه‌گیری میزان و کیفیت یادگیری خود بدون حضور یا کمک مستقیم مربی تبدیل می‌کند.

یکی از اصلی‌ترین دلایل بکارگیری خودارزیابی در سمینار آموزش زبان در مقطع کارشناسی ارشد کمک به دانشجویان در ایجاد نگرش و رویکردی بازتابنده و انتقادی نسبت به یادگیری و عملکرد خود از طریق خودتنظیمی بود، زیرا معلمان آینده زبان باید به طور مداوم تدریس خود را ارزیابی کرده و عملکرد علمی و اجرایی خود را با توجه به شرایط و خصوصیات هر زمان/مکان تنظیم نمایند. با وجود اینکه در تمامیت سوالهای پرسشنامه، از دانشجویان خواسته شد تا به نوعی در مورد یادگیری خود تأمل کرده و بخصوص نقش و جایگاه فردی خود در شناخت و ارزیابی فرایند یادگیری را مورد بررسی هفتگی قرار دهند، در شش سؤال بطور ویژه به نقش ارزیابی در پرورش نگرش خودانتقادی پرداخته شد. ۹۱٪ دانشجویان معتقد بودند که خودارزیابی به آنها کمک می‌کند تا درک بهتری از روشهای یادگیری فردی خود داشته باشند و خودتنظیمی را در خود پرورش دهند (سؤال ۶) و ۸۳٪ خود ارزیابی را ابزاری برای ساماندهی دانش و مهارت‌های خود عنوان نمودند. بنابراین خودارزیابی به دانشجویان کمک کرد تا در شناخت و تقویت راهبردهای مؤثر یادگیری و سازماندهی مؤثر اطلاعات تازه آموخته برای دستیابی و استفاده بیشتر آن هنگام آماده‌سازی محتوای درسی موفق‌تر باشند. علاوه بر این، ۷۴٪ دانشجویانی که در این مطالعه شرکت کردند اذعان داشتند که از طریق خودارزیابی، نه تنها در یادگیری موفق‌تر خواهند بود، بلکه در زمینه ارزیابی فرآیندهای اساسی یادگیری و مسئولیت‌پذیری و خودتنظیمی نیز میتوانند جدی‌تر و عمیق‌تر تأمل کنند (سؤال ۱۱). این امر به آنها در ایجاد یک "پرونده یادگیری کاربردی

فردی" کمک نموده و منجر به شناخت و انتخاب راهبردهای یادگیری موثر و کاربردی و نیز افزایش اعتماد بنفس در یادگیری درمیان آنها شد (سوال ۲۲: ۷۴٪).

در سؤال ۱۶، ۷۴٪ دانشجویان معتقد بودند که اگرچه خودارزیابی در بهبود یادگیری و تدوین استراتژیهای کاربردی یادگیری مفید بوده، اما لازم است اساتید ابتدا روشهای صحیح و کارآمد ارزیابی یادگیری دانش و مهارت را به دانشجویان آموزش دهند. ۶۶٪ از آنها معتقدند که کاملاً قادر به ارزیابی یادگیری خود نیستند (۶۶٪ = مجموع درصد مقیاس ۳ و ۴ در سوال ۲۱) و بر لزوم آموزش قبل از اجرای خودارزیابی در آموزش عالی تأکید کردند. در نتیجه، به نظر می رسد که اولین تجربه خودارزیابی دانشجویانی که در این مطالعه شرکت کردند (سوال ۲۳: ۸۳٪)، منجر به ایجاد نگرشها و ظرفیتهای خودارزیابی، خودبازبینی و تفکر انتقادی / تحلیلی قابل توجهی درمیان آن ها شده اما این امر اگر همراه با آموزش نحوه صحیح خودارزیابی باشد، موفقیت آن را دوچندان خواهد کرد و دانشجویان را در این فرایند کارآمدتر و مستقل تر خواهد نمود، امری که قطعاً باعث افزایش صحت و درستی خودارزیابی خواهد شد.

این مطالعه قدم اول برای بررسی بازنمودهای اجتماعی بکارگیری خودارزیابی در سمینارهای کارشناسی ارشد رشته آموزش زبان فرانسه بوده و نتایج آن بعنوان قدم اول، بیشتر از بکارگیری علمی و اصولی خودارزیابی، بیانگر نظرات و دریافت های دانشجویان از این ابزار ارزیابی بود. لازم به ذکر است که خودارزیابی دانشجویان در این سمینار همراه با ارزیابی عملی استاد از عملکرد دانشجویان بود، به نحوی که هر هفته دانشجویان بجای نوشتن خلاصه درس، عملکرد و میزان یادگیری خود را ارزیابی نمودند و درکنار آن، استاد از طریق پروژه های عملی، میزان یادگیری آن ها را مورد ارزیابی قرار داده و نتایج ارزیابی خود را با ارزیابی دانشجویان، برای تعیین صحت ارزیابی فردی دانشجویان مقایسه می کرد. نتایج این مقایسه که باید درطول چندین ترم مورد بررسی قرار گیرد در مطالعات آتی مورد بحث قرار خواهد گرفت. همچنین، با توجه به این که در این مطالعه تنها دریافت و نظرات

دانشجویان نسبت به بکارگیری خودارزیابی مورد بررسی بود، دانشجویان ابتدای امر آموزش های مورد نیاز برای خودارزیابی را ندیدند تا توانایی ها و نظرات ابتدایی آن ها برای این نوع ارزیابی مورد سنجش قرار گیرد. درواقع این مطالعه بررسی و شناخت اولیه تعامل دانشجویان با فرایند خودارزیابی در آموزش عالی ایران بعنوان ابزاری برای پرورش مهارت های خودتنظیمی، تفکر نقادانه و استقلال فردی در پرورش مهارت بعنوان ابزاری مهم برای تعلیم و تربیت مربیان و اساتید آینده بود. در مطالعات آتی، در ابتدای امر دانشجویان نسبت به این ابزار آموزشی اطلاعات علمی و عملی لازم را دریافت خواهند کرد تا بتوانند ارزیابی اصولی تر و صحیح تری از خود داشته باشند.

۶. نتیجه گیری

در این تحقیق، استفاده از خودارزیابی در سمینارهای کارشناسی ارشد رشته آموزش زبان فرانسه و پرورش مربی/استاد زبان به منظور بهبود عملکرد و یادگیری دانشجویان کارشناسی ارشد مورد بحث و بررسی قرارگرفت. این امر به دانشجویان کمک کرد تا آگاهی بیشتری نسبت به میزان، نحوه و راهبردهای یادگیری فردی خود بدست آورده و در فرایند یادگیری و ارزیابی مهارت های خود و نیز دستیابی به اهداف یادگیری فردی خود، مسئولیت پذیرتر و مستقل تر شوند. فرایند خود ارزیابی به دانشجویان این امکان را داد تا اهداف یادگیری مشخصی برای خود تعیین کنند، بر دستیابی به این اهداف در طول ترم نظارت فردی داشته باشند، تعیین کنند که چه مباحثی را بصورت کاربردی یاد گرفته اند و در چه مباحثی هنوز به میزان یادگیری مورد نیاز و مطلوب دست نیافته اند، و از کدام راهبردها برای یادگیری استفاده کنند تا درک بهتری از محتوای علمی و پیشرفت فردی خود داشته باشند. برای پرداختن به این موضوع، سؤال اصلی این تحقیق را به شرح زیر مطرح کردیم: بکارگیری خودارزیابی در سمینارهای کارشناسی ارشد رشته آموزش فرانسه چه جایگاه و بازنمودهای اجتماعی درمیان دانشجویان و چه دستاوردهای علمی در امر یادگیری و ارتقاء تفکر نقادانه،

خود تنظیمی، و تقویت مهارت استقلال مربیان و اساتید آینده به‌همراه خواهد داشت؟

با توجه به پرسش ذکر شده، فرضیه زیر مطرح می‌شود: خودارزیابی، با وجود اینکه دانشجویان را قادر می‌سازد تا اهداف مشخصی برای یادگیری خود تعیین کرده، این اهداف را بصورت مستمر دنبال کنند و فرایند یادگیری ای مبتنی بر اهداف خود در زمانی مناسب تدوین نمایند، در میان دانشجویان رشته آموزش زبان فرانسه امری ناشناخته اما مورد تایید است چراکه مسئولیت بخش مهمی از هدف سازی و یادگیری را بعهده آنها می‌گذارد و خود تنظیمی و استقلال در یادگیری را در آن‌ها پرورش می‌دهد.

رویاریابی داده‌های این مطالعه با فرضیه تحقیق بیانگر آن است که خودارزیابی بصورت رایج در دوره‌های کارشناسی رشته زبان فرانسه و سمینارهای کارشناسی ارشد رشته آموزش زبان فرانسه مورد استفاده قرار نمی‌گیرد اما بازخوردی نسبتاً مثبت در میان دانشجویان مورد مطالعه دارد چرا که به آن‌ها در شناخت، بکارگیری و ارزیابی شیوه‌های مؤثر یادگیری کمک می‌کند می‌شود. دانشجویان گروه شاهد ارزیابی خود را به عنوان فعالیتی برای شناخت و بررسی نقاط ضعف و قوت خود را معرفی کردند که آنها را قادر به انتخاب مؤثرترین راهبردهای یادگیری برای جبران نقاط ضعف خود می‌کند. بنابراین به نظر می‌رسد داده‌های این مطالعه فرضیه ارائه شده را تصدیق می‌کنند. بکارگیری خودارزیابی در کنار سایر روش‌های متداول ارزیابی اساتید و مربیان می‌تواند نقش مهمی در آموزش و پرورش مربیان/اساتید آینده ایفا کند و آنها را مبدل به کاربران کارآمدتر دانش و مهارت‌های خود نماید. بعلاوه، خود ارزیابی ابزار کارآمدی است که به دانشجویان چگونه یادگیری را آموزش می‌دهد. به عبارت دیگر، دانشجویان با تأمل بر میزان یادگیری و نحوه یادگیری خود، در مورد اهداف کاربردی برای یادگیری خود فکر می‌کنند و از طریق فرایند خودارزیابی، کنترل عملکرد و رسیدن به هدف خود را قضاوت می‌کنند، امری که منجر به استفاده از "ارزیابی برای یادگیری" می‌شود.

این مطالعه در طول دو ترم انجام شد. بررسی طولانی‌تر

از ادغام خودارزیابی بعنوان روشی برای بهبود یادگیری و بهبود نحوه یادگیری در میان دانشجویان رشته آموزش زبان می‌تواند نتایج این تحقیق را عمیق‌تر و کاربردی‌تر نماید. همچنین، در این مطالعه ما تنها به نظرات دانشجویان در مورد خودارزیابی اکتفا کردیم. در مطالعات آتی نظرات مربیان و اساتید پیرامون بکارگیری خودارزیابی در تعلیم و تربیت دانشجویان رشته آموزش زبان فرانسه در ایران نیز مورد بررسی قرار خواهد گرفت تا تصویر کامل‌تری از این فرایند ارائه داده شود.

به طور خاص، در مطالعات بعدی، در کنار آموزش نحوه صحیح خودارزیابی و شرکت دادن فعالانه دانشجویان در فرآیند ارزیابی، و نیز استفاده از انواع روش‌های ارزیابی در کلاس‌ها، باید زیرساخت‌هایی مورد نیاز برای اجرای صحیح و مؤثر خودارزیابی در آموزش عالی در ایران مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته، و پس از آسیب‌شناسی، در کلاس‌های کارشناسی ارشد رشته آموزش زبان‌ها نهادینه شود. یافته‌های این مطالعه، اگرچه بیانگر کلیه سمینارهای دوره کارشناسی ارشد رشته‌های علوم تربیتی/آموزشی دانشگاه‌های ایران نیست، به نظر می‌رسد تحقیقات موجود در زمینه تأثیرات مثبت استفاده از خود ارزیابی نه تنها به عنوان یک ابزار ارزیابی، بلکه به عنوان ابزار یادگیری و توسعه میزان و نحوه یادگیری دانشجویان را تأیید می‌کند. بنابراین، خود ارزیابی باید در میان ابزارهای مختلف "ارزیابی برای یادگیری" مورد استفاده قرار گیرد تا به طور فعال دانشجویان را در فرایند یادگیری و ارزیابی درگیر نماید. در عین حال، اگر یکپارچه و به طور صحیح استفاده شود، خودارزیابی می‌تواند اهمیت استفاده از ارزیابی به عنوان ابزار یادگیری طراحی شده برای کمک به دانشجویان برای تعیین و دستیابی به نتایج مورد نظر یادگیری، تأمل در روند یادگیری، شناخت نقاط ضعف و قوت فردی و انتخاب راهکارهای مؤثر برای جبران مشکلات و خلاءهای یادگیری را نشان دهد. این روش ارزیابی می‌تواند منجر به پیدایش "آرمان شهری" از یادگیرنده‌های مسئول، مستقل، و مادام‌العمر شود، امری که شایسته است ثمره و نتیجه نهایی آموزش عالی در ایران باشد.

- Carless et al. (2006). Differing Perceptions in the Feedback Process. *Studies in Higher Education*, Vol. 31, No. 2, April 2006, 219-233
- Duers, L. E. (2013). "To see ourselves as others see us!" an exploration of student nurses' conceptions and implementation of peer review and self-assessment (Doctoral dissertation, University of Strathclyde, Glasgow). Retrieved from http://oleg.lib.strath.ac.uk/R/?func=dbin-jump-full&object_id=22643
- Duque Micán, A., & Cuesta Medina, L. (2017). Boosting vocabulary learning through self-assessment in an English language-teaching context. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 42(3), 398-414.
- Elgadal, H. A. (2017). The effect of self-assessment on inexperienced EFL students' writing during revision (Doctoral dissertation, University of Birmingham, Birmingham). Retrieved from <http://etheses.bham.ac.uk/7558/>
- Gurbanov, E. (2016). The Challenge of Grading in Self and Peer-Assessment (Undergraduate Students' and University Teachers' Perspectives). *Journal of Education in Black Sea Region*, 1(2), 82-91.
- Harrison, K., O'Hara, J. & McNamara, G. (2015). Re-thinking assessment: self- and peer-assessment as drivers of self-direction in learning. *Eurasian Journal of Educational Research*, 60, 75-88 Doi: 10.14689/ejer.2015.60.5
- Hung, S. (2009). Promoting self-assessment strategies: An electronic portfolio approach. *Asian EFL Journal*, 11(2), 129-146.
- Keane, L., and Griffin, C. P. (2016). Testing the limits of self-assessment: A critical examination of the developmental trajectories of self-assessment processes. *Irish Teachers' Journal*, 3(2), 1-23.
- Langan, A. M., Shuker, D. M., Cullen, W. R., Penney, D., Preziosi, R. F., & Wheater, C. P. (2008). Relationships between student characteristics and self; peer and tutor evaluations of oral presentations. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 33(2), 179-190.
- Angelo, A.T. (1995). *Assessment and Evaluation: Definitions*. AAHE Bulletin.
- Airasian, P. (2001). *Classroom Assessment: Concepts and Applications*: New York: McGraw Hills.
- Alaoutinen, S. (2012). Evaluating the effect of learning style and student background on self-assessment accuracy. *Computer Science Education*, 22(2), 175-198.
- Alemi, M. (2015). The Impact of Dynamic Assessment on Iranian EFL Students' Writing Self-Assessment. *TELL*, 9(1), 145-169.
- Alishah, A. R., & Dolmaci, M. (2013). The interface between self-efficacy concerning the self-assessment on students studying English as a foreign language. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 70(2013), 873-881.
- Antal, M., & Koncz, S. (2011). Student modeling for a web-based self-assessment system. *Expert Systems with Applications*, 38(6), 6492-6497.
- Birjandi, P., & Hadidi, T. (2012). The role of self, peer and teacher assessment in promoting Iranian EFL Learner's writing performance. *Assessment and Evaluation in Higher Education*, 37(5). 513-533.
- Birjandi, P., & Sayyari, M. (2010). Self-assessment and peer-assessment: A comparative study of their effects on writing performance and rating accuracy. *Iranian Journal of Applied Linguistics*, 13(1), 23-45.
- Bloom, B. (1982). *Bloom's Taxonomy of Learning*. Retrieved from <https://cft.vanderbilt.edu/guides-sub-pages/blooms-taxonomy/>
- Boud, D. (1995). *Enhancing learning through self-assessment*. London: Routledge.
- Boud, D. and Falchikov, N. (1989). Quantitative studies of student self-assessment and peer assessment. *Higher Education*, 18 (5), 529-49.
- Boud, D., Lawson, R., & Thompson, D. G. (2013). Does student engagement in self-assessment calibrate their judgement over time? *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 38(8), 941-956.

Topping, K. (2003). Self and peer assessment in school and university: Reliability, validity and utility. In: Segers M., Dochy F., Cascallar E. (eds.), *Optimising New Modes of Assessment: In Search of Qualities and Standards. Innovation and Change in Professional Education*, vol 1. Springer, Dordrecht.

Wride, M. (2017). Assessment: Guide to Self-Assessment. Retrieved at <https://www.tcd.ie/CAPSL/assets/pdf/Academic%20Practice%20Resources/Guide%20to%20Student%20Self%20Assessment.pdf>

فتحی، ج و شیرازی زاده، م. (۱۹۹۸). تقویت یادگیری خودتنظیمی زبان ایرانی آموزان: بررسی تاثیر خودسنجی و همسال سنجی در مهارت در نگارش زبان دوم. پژوهش های زبان‌شناختی در زبان های خارجی، دوره ۹ شماره ۱. فروردین ۱۳۹۸. صفحات ۱۲۳-۱۴۸

<https://srhe.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02602930802687737>

Li, Y., & Chen, L. (2016). Peer-and self-assessment: A Case Study to Improve the Students' Learning Ability. *Journal of Language Teaching and Research*, 7(4), 780-787.

Logan, B. (2015). Reviewing the Value of Self-Assessments: Do They Matter in the Classroom? *Research in Higher Education Journal*, 29(2015), 1-11.

McKevitt, C. T. (2016). Engaging Students with Self-Assessment and Tutor Feedback to Improve Performance and Support Assessment Capacity. *Journal of University Teaching and Learning Practice*, 13(1), 1-20.

Ndoye, A. (2017). Peer/Self-Assessment and Student Learning. *International Journal of Teaching & Learning in Higher Education*, 29(2), 255-269.

Papanthymou, A. and Darra M. (2018). Student Self-Assessment in Higher Education: The International Experience and the Greek Example. *World Journal of Education*, 8 (6), 130-146.

Porcher, Louis (2004). *L'enseignement des langues étrangères*. Paris : Hachette Éducation.

Sadler, J. (1989). Assessment and Evaluation Research Unit, Department of Education, University of Queensland, Queensland, Australia.

Sharma, R., Jain, A., Gupta, N., Garg, S., Batta, M., & Dhir, S. K. (2016). Impact of self-assessment by students on their learning. *International Journal of Applied and Basic Medical Research*, 6(3), 226-229.

Tai, C. (2012). Undergraduate business and management students' experiences of being involved in assessment (Doctoral dissertation, University of Edinburgh, Edinburgh). Retrieved <https://ethos.bl.uk/OrderDetails.do?jsessionid=D8EE10FF41129CC9A3069A915772E887?uin=uk.bl.ethos.620844>

Thawabieh, A. M. (2017). A Comparison between Students' Self-Assessment and Teachers' Assessment. *Journal of Curriculum and Teaching*, 6(1), 14-20.